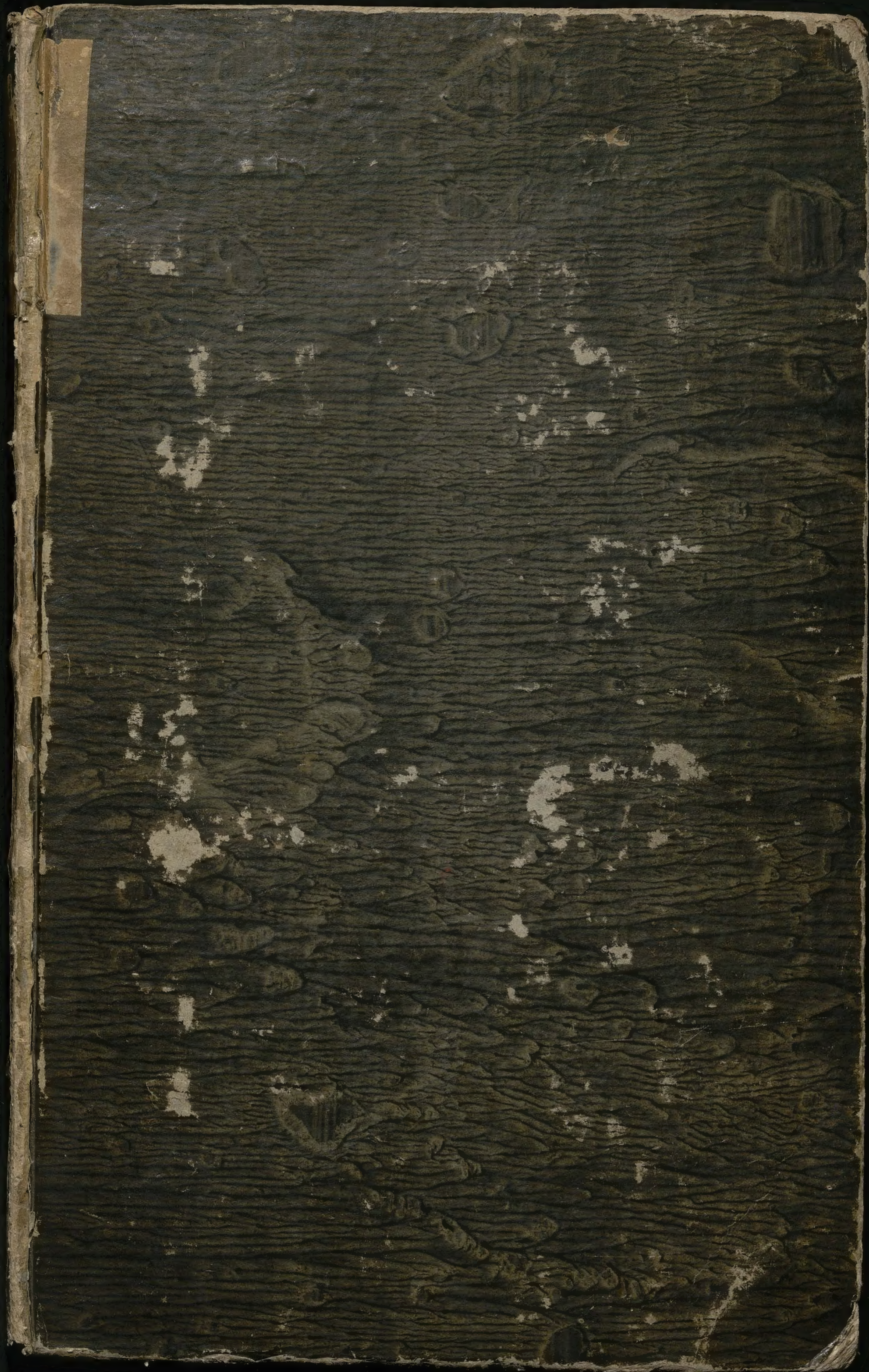

V
B
J
C
8957

M O W A

JASNIE WIELMOZNEGO Jmci PANA

FRANCISZKA

STRZAŁKOWSKIEGO,

POSŁA WOIEWODZTWA SANDOMIERSKIEGO

Od Prześwietnych Stanow Seymuiących do Examinu Kommissyi Edukacyiney Delegowanego przy Relacyi z tegoż Examinu.

M I A N A.

NAYIASNIEYSZY KROLU PANIE MOY MIŁOSCIWY!

PRZESWIETNE SEYMUIĄCE RZECZYPOSPOLITEY STANY.

Zdawać uroczyście sprawę pełnych dla Kraiu pożytkow z dwuletnich Kommissyi Edukacyiney dzieiow, iest to uwieńczać zrzodło, ktoremu wszystkich tych korzyści początek winniśmy; iest to Publiczną Opiece Oycowskiey, za Nas i Potomkow Naszych, wzbudzać i zaręczać wdzięczność.

Na dopełnienie wiekopomney sławy, dostał się i ten rzadki zaszczyt Panowania W. K. Mci przez postanowienie Publicznego Urzędu nad Edukacyą Narodową; a ta obrocona pierwszy raz na celną Sprawę Rządu Kraiowego, za Twoim Nayiaśnieyszy Panie staraniem, dochodzi bliżey i pewniey kresu swey użyteczności.

Uwielbiać nieprzestaie Narod W. K. Mci Oycowskie Serce, że Jego pomyślność, i szczęśliwość gruntuiesz w Edukacyi Kraiowey; a Następcy Nasi w Potomności wdzięcznie wyznawać będą, że są Twemi Wychowańcami na własnę swoią, i Oyczyznę pociechę.

Delegowanemu do Examinowania czynności teyże Kommissyi Edukacyiney, a z zezwolenia całey Deputacyi pióro trzymaiącemu, z dwoiakiego obowiązku dzisiay usprawiedliwić mi się przychodzi. Prawo kładzie powinność, Prześwietne Stany, o stanie fundușzu Edukacyinego, iego dochodach, i wydatkach uwiadomić, uczucie wewnętrzne Obywatelskiey wdzięczności przypomina, niestrudzoną pieczołowitość, szczęśliwe rozrządzenia i skutki nad Edukacyą przełożonych Mężow Prześwietnym Stanom ogłosić. Protokuł przezemnie zrobiony, cały dochod, i wydatek, pilną i wierną Fundușzu Administracyą obiaśniaiący, wywiąże mnie z pierwszym Prawem nakazaney powinności. Do powtórney zaś przystępuiąc słodkie w sobie czuię ukontentowanie, że w tak interesuiącey rządu Naszego części, opowiadaiąc usługi,

i roboty, zabawionych tym ważnym Edukacyi Narodowey, celem, iest dla mnie nayprościeyszy, i nayszlachetnieyszy oddawania im winnych pochwał sposob.

Co iest naywiększą zasadą, pożytkiem, i korzyścią dla każdego Państwa, i całego Dobra Powszechnego; to obeymuie, tego pilnuie i oto się stara usilnie Kommissya Edukacyina.

Swiętność Szkoł Głownych w Kraiu, opieką, mądrością, i Rządem tey naywyższey nad Edukacyą Narodowey władzy wskrzeszona, Prawidła, i Przepisy święte, Zgromadzeniu Nauczycielow w Kraiach Rzeczypospolitey podane, i zalecone, Xiążek Elementarnych, do prawdziwego oświecenia rozumu Młodzi utworzenie, są to zrzucone fundamenta całey budowy, w ktorey naycelnieysze mieysce otrzymuie Religia, iako maiąca znowu naywięcey pobudek skłaniać serce Obywatela do cnoty, i sposobić go do miłości swey Oyczyzny. Tu zawiera się wszystko, co czyni dobrego człowieka Chrześcianina, i Obywatela, w tym ułożone są wszystkie Nauki, ktore go czynią szczęśliwym, i dla drugich użytecznym. Taki iest widok Statutu, taki cel tego wielkiego Dzieła, ktorego skutki, i czas wydawać będą społeczności cnotliwych, i oświeconych ludzi, a Oyczyźnie nayzdatnieyszych Obywatelow.

Lecz nie tu ieszcze koniec niespracowaney Kommissyi Edukacyiney usilności, około polepszenia Edukacyi Kraiowey. Nieznane, albo mało dbane u Nas Nauki Historyi Naturalney, Botaniki, Chimii, za Iey staraniem do Szkoł Głownych wprowadzone, a własnym wydatkiem JO Xcia Imci Prymasa, iako to zbiorem do Gabinetow Historyi Naturalney, uprawieniem Ogrodu Botanicznego, Xięgami także Botaniczwemi w obfitych zbiorach kopersztychow zasilone, są to wielkie, i rozliczne dzielney nad Edukacyą Kraiową, opieki tych Wielkich Mężow dowody, ktore niewygasłą pamięć, i wdzięczność całego Narodu zniewalaią. W czym Prawo 1768. Akademią Lekarską ustanawiaiące dla szczupłych Skarbu dochodow skutku wziąść niemogło, to opatrznością Kommissyi w poprawie Szkoł Głownych, przez zaprowadzone Medyczne, i Hirurgiczne Kathedry dopełnione zostało. A z wysłanych za Uniwersałem Nayiaśnieyszego Pana, i Rady przy Boku Jego Nieustaiącey, z Miast Krolewskich do tey Szkoły Uczniow wynikną te porządki, bez ktorych sam podobno Nasz Kray dotąd w Europie zostaie, z tak wielką zaludnienia przeszkodą, z taką mieszkańcow stratą, z tak wielkim maiętnych Obywatelow, a częstokroć zawiedzionym wydatkiem.

Niemasz nikogo, ktoryby słysząc troskliwą opiekę tey Magistratury ściągaiącą się do wychowania dobrych Obywatelow z Młodzi Szlacheckiey, ktorych niezgodna z urodzeniem fortuna zdawała się oddalać od srzodku tego zamiaru, niepoczuł w sercu swoim poruszenia, i niedziękował Bogu, że w takim żyie wieku, w ktorym urodzenie, i cnota, choć ubogiego, ale oświeconego Szlachcica wyrowna w swym lustrze naywiększym dostatkom. Procz dawniey ustanowionych z Funduszu Edukacyinego Konwiktow, dwa nowo są utworzone, w Rydzynie na dwunastu, a w Drochiczynie na piętnastu Młodzi. Powiększaiąca się liczba tychże

Konwiktow zapewnia Kray, że w tych kosztem Publicznym Edukowanych Obywatelach, znayduiąc wdzięczność, znaydzie razem pomoc, i wysługę. Niemożna tu zamilczeć winnego świadectwa JW. Potockiemu Podkomorzemu Koronnemu, którego nakładem w Winnicy ośmnastu Uczniow Szlacheckiego urodzenia cwiczenie w cnocie, i naukach odbiera, pomnaża się zatym nadzieia, że tak znakomitego imieniem, i wszelkiemi zaszczytami Obywatela przykład, bez naśladowcow niezostanie.

Zaczyna iuż uwielbiać, i lud pospolity gorliwość Prześwietney Kommissyi Edukacyiney, iż ta roznosząc po wszystkich Narodu człowieczego wydziałach Edukacyi światło, i o tym stanie, któremu z gory płody ziemi uprawiać kazano niezapomniała; iuż są pokładane Parafialne Szkołki, a w nich Nauka czytania, i pisania z Nauką Wiary, Nauka Rachunkow, i Obyczaiow dla Uczniow przepisana, oświecony ten stan ludzi będzie umiał lepiey poznawać Boga, wypełniać obowiązki swego stanu, stanie się sprawiedliwym, pełnym litości ku bliźnim, trzeźwym, kochaiącym rząd domowy, a zatym i sobie i Kraiowi użyteczniey-szym. Gorąca chęć JO. Xiążęcia Imci Prymasa, doda tak użytecznemu przedsiewzięciu pomocy, kiedy nakładem swoim w Łowiczu zamyśla Szkołę Nauczycielow Parafialnych ustanowić, i potrzebie dostarczania na cały Kray ludzi do tego usposobionych zaradzić.

A w tych wszystkich na prawdziwy pożytek Oyczyzny zmierzaiących radach, i zamysłach, ten iest Kommissyi Edukacyiney czyniącey z siebie czystą dla Młodzi ofiarę, układ, wynaydywać naydoskonalszych Nauczycielow, starać się pierwiey znać, niżeli im uczących się powierzyć, stanowić srzodkuiących i dozieraiących Mężow między Edukuiącemi, i Edukacyą biorącemi; i co tylko należy do naydoskonalszego rozrządzenia godzin Nauk do wszystkich doskonałości prowadzących, znaleźliśmy to wszystko w ustanowieniach przez Kommissyą Edukacyiną opisanych, za prawidło i regułę w dwudziestu pięciu Rozdziałach, do wykonania Akademiom podanych, które wiernemi Wizytatorow raportami, o niezawodney exekucyi tych Ustaw są stwierdzone.

Słowem chce ta Magistratura, aby się nie zawiodł Monarcha na przyszłym Ministrze mniey oświeconym, gruntu cnoty, i Religii nieposiadaiącym, aby przyszły Senat iasno znał obowiązki swoie, któremuby przodkowało światło Edukacyi, aby ów po Nas Stan Rycerski, a ieszcze w oczach Naszych sprawować maiący Prawodawstwo, Praw wykonanie, w Nayważszych Magistraturach, i mnieyszych Juryzdykcyach mieysca posiadać maiący, stał się usprawiedliwiaiącym powołaniu, i Urzędowi swemu. Te to bowiem zaszczyty ci znaczyć maią, których dzisiay wielka opieka Kommissyi Edukacyiney, rozrządza, formuie, i na przyszły pożytek Dobru Publicznemu wystawić usiłuie. Te dla siebie tylko zostawuiąc nadgrodę, znaleść przekonany Narod o żywey czułości dla Publicznego Dobra zmierzaiącey, o Potomności tę zostawić pamięć, iż iak czuie, i zna w każdym mieyscu, i stopniu, Republikanckiego Stanu, iakim kto bydź powinien, tak iżby niezbywało na Instrumentach szczęścia Publicznego w potomne

czaſy z pomnożenia, i rozkrzewienia żądaney w każdym ſtanie doſkonałości.

Ty to Nayiaśnieyſzy Panie będąc ſłońcem panuiącym w Kraiu, udzielaſz promieni, które wzroſt Nauk, plon pożytkow, zbior ſzczęśliwości ſprawuią, i utwarzaią. Twoia ſzczodrobliwość w rozeſłaniu po wſzyſtkich Prowincyach nadgrod w złotych, i w ſrebrnych medalach, dla uczących ſię pilniey. pomaga więcey wznośić ſię Cnocie, i Naukom. Temi Młodzian zachęcony obiecuie z ſiebie Oyczyźnie pociechę, i pomoc, ſkazuie cel i pobudki Tobie Miłościwy Panie Narodowey wdzięczności.

To całe budowy Edukacyi Narodowey Dzieło, w ſamych iuż ſkutkach Kraiowi naypożytecznieyſze, komuż innemu przyznać, ieżeli nie wyborowi Wielkich Mężow ſkładaiących Prześwietną Kommiſsyą, na ktorych czele znayduieſz ſię JO. Mci Xiążę Prymaſie; a kiedy tych Mężow, zaięta od początku miłość Oyczyzny i ſwego Krola dotąd ściśle wiąże, gdy bez oſobiſtości, w powodach, inney nieſzukaią nadgrody, procz chwały, i ukontentowania z Publiczney uſługi, gruntuiąc tę prawdę, że maiętnieyſi w Kraiu Obywatele z ſwoich przychodow uſługi Rzeczypoſpolitey ſprawować maią, kiedy zachęceni przykładem Nayiaśnieyſzego Pana, i JO. Xięcia Imci Prymaſa, nie żałuią nawet własnych ſwych dochodow, dla oſzczędzenia Expenſy Funduſzu Publicznego, więc iako życzący dobrze Oyczyźnie moiey, z przeświadczenia o dalſzych pożytkach dla niey wypływaiących, przy podpiſaniu dla tey Magiſtratury Kwitu o potwierdzenie tychże ſamych Mężow, Stanow Zgromadzonych Rzeczypoſpolitey dopraſzać ſię powinienem.

Chęć zaś tych Powſzechnych, Potomkow Naſzych Oycow, dla Dobra Publicznego może Nas zapewnić, iż zawdzięczaiąc Naſze zaufanie, od dalſzey dla Oyczyzny ofiary ſię nie wymowią.

Teraz zaś do Przychodow, i Wydatkow poſtępuiąc, zbiorem dowodow ſtwierdzać one pozwoliſz Miłościwy Panie, i Prześwietne Rzeczypoſpolitey Stany.

W WARSZAWIE

w Starym Mieście pod Nrem 58.

w Drukarni Piotra Dufour, Konſyliarza Nadwornego J. K. Mci Dyrektora Drukarni Prześwietney Szkoły Rycerſkiey, Uprzywileiowanego na *Awiſki*, czyli *Doniesienia Tygodniowe*.

